

Sinan Yaman tarafından hazırlanan *Tuna Kürsüsü Edit Tasnâdi Kitabı*, 7 bölümden oluşmaktadır. Kitabın sunuş kısmında Ahmet Bican Ercilasun<sup>3</sup>, “Türk-Macar Edebî İlişkilerinin Yorulmaz Emekçisi Edit Tasnâdi” başlığıyla Tasnâdi’nin Türkolojiye verdiği hizmetlerden bahsetmektedir. Kitabın ilk altı bölümünde Sayın Tasnâdi ile farklı zaman ve muhitlerde yapılan söyleşilere yer verilmiştir. Bu söyleşilere bakıldığında Edit Hanım’ın Macaristan ve Ankara’da yaptığı dil ve edebiyat sahasındaki çalışmalarından tutun da Türkolojiye olan ilgisinden, dönemin siyasi olaylarından, kendi aile yaşamından kesitler sunulmaktadır. Çalışmanın yedinci bölümünde “Meslektaşlarının, Dostlarının ve Öğrencilerinin Gözüyle Edit Tasnâdi” başlığı altında Nail Tan, Yalvaç Ural gibi yazarların yanında István Vásáry, Muhsine Helimoğlu gibi Türkologlar, Edit Tasnâdi hakkında yazılar kaleme almışlardır. Eserin bibliyografya kısmında Edit Hanım’ın telif kitapları; Türkçeden Macarcaya anı, biyografi, deneme, gezi, masal, roman, öykü, siyaset, şiir, tarih, tiyatro çeviri kitapları; Türkçe dergilerde yazdığı deneme, makale, kongre ve sempozyumlarda sunduğu bildirileri ile yazdığı ansiklopedi maddeleri alfabetik sıra ile gösterilmektedir. Çalışmada, “Albüm” başlığı altında Tasnâdi’nin doğumundan günümüze uzanan vetirede resimlerine yer verilmektedir. Çalışmayı hazırlayan Sinan Yaman’ı kutluyor, bu tarz çalışmaların artmasını temenni ediyoruz. Eserin okuru bol olsun.

#### Kaynaklar

Yaman, Sinan, *Tuna Kürsüsü Edit Tasnâdi Kitabı*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2022.

## KALIP SÖZLER ÖZELLİKLERİ, SINIFLANDIRILMASI, KÜLTÜREL GÖSTERGELERİ, YABANCI DİL EĞİTİMİNDEKİ YERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Tuğçe Erkurt

Türkçedeki belli başlı kalıp sözleri tespit edebilmek; kalıp sözlerin kültürel boyutunu irdelemek, yabancı dil öğretimindeki önemini kavramak; kalıp sözler üzerine belli bir yorum ve değerlendirmede bulunabilmek için öncelikle kalıp söz teriminin tanım ve özelliklerini belirlemek, daha sonra diğer kalıplaşmış birimlerden farklarını ortaya koymak gerekmektedir. Bu amaç ve hedefler doğrultusunda Semra Bayraktar tarafından hazırlanan *Kalıp Sözler Özellikleri, Sınıflandırılması, Kültürel Göstergeleri, Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri* adlı eser, 2022 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yayımlanarak okurla buluşturulmuştur.

Kalıp sözler, genellikle alışlagelmiş klişe sözler olarak tanımlanır. Daha ayrıntılı bir açıklamayla “Kalıp sözler, bir toplumun bireyleri arasında belirli iletişim durumlarında geleneksel olarak kullanılan, duyguları, düşünceleri ve dilekleri açığa vuran, en az iki sözcükten oluşan, tek bir kavramı mecazsız olarak karşılayan, zaman ve kişiyi gösteren ekler dışında biçim olarak hep aynı kalan, kullanım yerleri sınırlı kalıplaşmış sözcük dizileri”dir (Gökdayı, 2011: 69). Bu tanımlardan anlaşılacağı üzere kalıp sözler, yalnızca atasözleri ve deyimlerden ibaret değildir. Selamlaşmalar; sofraya otururken veya sofradan kalkarken söylenen sözler; evlenen, çocuğu olan vb. durumlardaki

<sup>3</sup> Prof. Dr. Gazi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Emekli Öğretim Üyesi.

insanlara söylenen iyi dilek, tebrik vb. sözler; dualar, beddualar; acıma, endişe, minnet, öfke, özlem, sevinç, üzüntü, pişmanlık, rahatlama, şaşkınlık vb. duyguları ifade eden sözler; yaşam tecrübesini anlatan, belirsizlik ve çaresizlikle mücadelede başvuru ifadeleri; ikna, itiraz, nezaket, onaylama, özür, sabır, söz verme, teşekkür, umursama, uyarı ifadeleri; bir konuya girişte, konuyu değiştirmede ve bitirmede kullanılan yapılar hep kalıp sözlerdir. Başka bir deyişle kalıp sözler, günlük hayatımızın neredeyse her anında başvurabileceğimiz ifadelerdir.

Alan taraması yapıldığında kalıp sözler ile ilgili daha çok makale ve tezlerin yazıldığı, basılı kitap sayısının ise sınırlı olduğu görülecektir. Semra Bayraktar tarafından kaleme alınan *Kalıp Sözler* adlı bu eser, alandaki eksiklikleri gidermeye yönelik bir gayretin ürünüdür. Eserde, genel ağ üzerindeki erişime açık sayfalarda Mart 2016-Ekim 2018 tarihleri arasında yapılan kutlama, taziye, spor, sanat, siyaset vb. konulardaki paylaşımlar ve bunlara yönelik yorumlar takip edilerek kullanılan kalıp sözler kayıt altına alınmıştır. Çalışmada kalıp sözlerin büyük bir bölümü için en az iki sözcük birimi uzunlukta olma, belirli bir bağlamda belirli bir işlevde kullanım, gerçek anlam özelliği taşıma, genel ve sık kullanıma sahip olma şeklinde dört temel özellik tespit edilmiştir. Kalıp sözlerde bütüncül bir anlam örgüsü bulunması sebebiyle anlam ve yapı odaklı bir sınıflandırma yöntemi tercih edilmiştir. Eser "Giriş", "Kalıp Sözler", "Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Kalıp Sözler", "Kalıp Sözler ve Kültürel Göstergeleri", "Yabancı Dil Öğretiminde Kalıp Sözler" olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Eserde, sosyal medya kaynaklı ve günlük dilde kullanılan 552 kalıp söz listelenmiştir. Aynı konuda çalışan Gökdayı'nın (2011)



*Türkçede Kalıp Sözler* eserinde "Türkiye Türkçesi Söz Varlığından Derlenen Kalıp Sözler" başlıklı bölümde 1210 kalıp sözün sıralandığı, anlamlarının açıklandığı ve genel ağda bulunma sıklıklarının eklendiği görülmektedir. Semra Bayraktar'ın eseri, bu karşılaştırma ölçütleri açısından eksik kalmıştır.

Kalıp sözler, yabancı dil öğretimini kolaylaştırmaları açısından önem taşımaktadır. Kalıp sözlerin okuma, yazma, dinleme ve konuşma gibi temel dil becerilerini geliştirmesinin yanı sıra sosyal ve kültürel uyuma etkisi yabancı dil öğretimi alanındaki araştırma konularından olmuştur. Yapılan araştırmalar, hedef dil konuşuru ile iletişime girmenin ve sosyokültürel ortamlarda bulunmanın kalıp söz kullanımını artırdığını, kalıp söz kullanımının da sosyal etkileşimi yoğunlaştırdığını; dolayısıyla bu iki etkenin birbirini destekleyerek dil öğretiminde kolaylık sağladığını göstermektedir. Bayraktar, kalıp sözlerin

gündelik hayatta genel ve sık bir kullanıma sahip olmasından dolayı yabancı dil öğrencilerinin bu yapılarla sıklıkla karşılaşacağını belirterek bu karşılaşmanın hedef dilin konuşulduğu ülkede bulunmaktan bağımsız olarak televizyon dizileri, filmler, sosyal medya, şarkılar vb. materyal ve kaynaklar yoluyla olacağını ifade etmektedir. Yazar, kalıp sözlerin öğretiminde bu materyallerin yanı sıra karikatür, gazete, kitap vb. kaynaklardan, canlandırma etkinliklerinden nasıl yararlanılacağına da değinmektedir. Fakat bu kaynaklar için verilen örnekler kısıtlı kalmıştır. Mesela “TV Dizileri ve Filmler” başlığında, 2014 yılında biri Türk, diğeri Amerikan yapımı iki dizi ile ilgili yapılan araştırma sonuçlarından örnekler verilmiştir. Söz konusu araştırmanın sonuçlarından bu dizi ve filmi izleyen kitlenin hangi kalıp sözleri öğrendiği ya da hangilerini kullanmaya başladıklarıyla ilgili örnek sunulmamıştır.

*Kalıp Sözler*, sosyal medya platformlarından sadece bir tanesi esas alınarak belli bir zaman aralığında yapıldığı için ve bu konuda basılı kitap sayısının az olması sebebiyle de hem bilimsel hem de toplumsal alanda yapılacak çalışmalara rehberlik edecektir. “Kalıp Sözler

ve Kültürel Göstergeleri” bölümünün alt başlıklara ayrılarak örneklendirilmesi, yabancıların Türkçe öğrenimini ve dili anlamasını kolaylaştıracak ipuçları sunmaktadır. Ancak eserin sonunda ek olarak verilen “Kalıp Söz Listesi”, genel başlıklar altında gösterilmektedir. Örneğin “Selamlaşma, Hâl Hatır Sorma, Tanışma” bağlamında verilen “Alo” sözünün telefonda kullanılan bir karşılama sözü olduğunun, yine aynı bağlamda gösterilen “(eh işte) (Fena değil)” sözünün hâl hatır sorusunun cevabı olduğunun belirtilmemesi, Türkçe öğrencileri için kalıp sözün doğru yerde kullanılması tercihinde yanıltıcı olabilir.

Eserin hazırlanma sürecine katkı sağlayan herkesin emeğine sağlık. Kalıp sözler alanında çalışmak isteyen araştırmacılara yol göstermesi temennisiyle, *Kalıp Sözler*'in faydası çok, okuyucusu bol olsun.

#### **Kaynaklar**

- Bayraktar, Semra, *Kalıp Sözler Özellikleri, Sınıflandırılması, Kültürel Göstergeleri, Yabancı Dil Öğretimindeki Yeri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2022.
- Gökdayı, Hürriyet, *Türkçede Kalıp Sözler*, Kri-ter Yayınları, İstanbul 2011.